

Kako je risati zemljevid šolske občine.

Konferenčno poročilo.

Ze nekaj let sem se razpravlja pri raznih učiteljskih zborovanjih o zemljepisnem pouku v naših ljudskih šolah. Tudi v strokovnih listih se o tem predmetu mnogo piše. Zdi se mi in bode pač tudi resnica, da zemljepisni pouk ne dosega še učenega smotra, zlasti pričetni ne glede spoznavanja domačega šolskega kraja. Vspehi pričetnega zemljepisnega pouka nikakor niso popolnoma dovoljni. In ti nepopolni vspehi ovirajo brezdvomno tudi razvoj daljnega zemljepisnega pouka zlasti gledé razumnega čitanja zemljevidov. Pa zakaj se ne dosega s pričetnim poukom v zemljepisji dovoljnih uspehov? Vsakdo bode odgovoril: „Učil nam primanjkuje in to v prvi vrsti dobrega načrta šolskega okoliša“. Resnično je to, a vzrok temu je tudi to, da otroke premalo seznanjamo s šolsko okolico na prostem, z njeno naravno lepoto in s potrebnimi zemljepisnimi pojmi. Tem večkrat se poučuje zemljepisje na prostem, tem uspešnejši, tem plodovitejši bode zemljepisni pouk, tem več bodo dobili otroci veselja do tega pouka, a tudi še posebej do narave same. Kolikor več se je prepotovalo domačega kraja na raznih straneh, kolikor več se je opazovalo zemeljskih oblik, toliko bolje bodo znali pozneje otroci z razumom zemljevide čitati. Iz slike kacega kraja, katerega še nikdar nismo videli, naj bode še tako dovršena, ne moremo nikdar dobiti popolnoma jasnih pojmov v dotičnem kraju. Ako smo pa kraj sami videli in si ga natančno ogledali, potem nam je slika prav dobro sredstvo, s katerim si kraj popolnoma predočimo. Iz tega sledi tedaj, da je treba učencem vsaj jeden del šolske okolice dobro ogledati, potem bodo še le umeli, kaj predstavlja dotični zemljiščni del v horizontalnej projekciji na papirji. Ker je pa pri tesno odmerjenem času za zemljepisje učitelju nemogoče z otroci mnogo potovati, ker bi se tako pogosto sprehajanje učiteljevo z učenci zdelo šolskim občanom, ki pouka ne umejo, popolnoma nepotrebno, bode pač take izlete v prosto omejiti na trikrat ali dvakrat v letu. Gotovo pa bi ne bilo prav, ako bi učitelj zaradi zemljepisnega pouka nikdar ne peljal učencev na prosto. Da pa učitelj pri tem pouku na prostem doseže svoj smoter, je v prvič treba, da se za ta pouk dobro pripravi in drugič z učenci to, kar so prehodili in videli, ž njimi tudi risa. V to svrho je učitelju napraviti z načrta šolske občine, seveda ako ga ima, kopijo zemljišča, ki ga namerava z učenci prehoditi. Seboj se vzame tudi papir, ki je priterjen na risalno desko; na vrhu tega papirja se

napravi mera, po katerej se risa, n. pr. 1:5000. Določijo se strani neba s tem, da se po sredi papirja potegneta po dolgem in širokem dve črti. Pri rokah je imeti tudi kompas. Pota, ki se prehodijo, se zmerijo s koraki, ki se potem prestavijo na metre (20 korakov odraslega človeka je 15 metrov) in na papirji naznačijo.

Kako je pričenjati zemljepisni pouk, to bode pač vsakemu znano. Ko se je namreč določila lega šolske sobe in ko se je zmerila po dolgosti in širokosti, narisamo jo na šolsko tablo z dotično sobno opravo. Za tem preidemo k načrtu dotičnega dela šolskega poslopja, v katerem se nahaja šolska soba. No, vse to ne dela učitelju nobene posebne težave, zato mu ni treba biti izurjenemu v risanju, poznati mu je le Saatzerja, ki ima vse to narisano v knjigi pri razpravi o metodičnem zemljepisnem pouku.*) Tudi risanje najbližje šolske okolice ide še skoro vsacemu srečno izpod rok, a ko se mu je oddaljiti po raznih potih do šoli sosednih vasi, kar na enkrat zastane, ni mu mogoče naprej. Tu, kjer mu je polagati temelj za razumno čitanje zemljevidov, mora na enkrat prenehati s poukom, ker mu ni mogoče pokazati učencu učila, s katerim bi se pričeti pouk temeljito, uspešno nadaljeval. Nedostaje tu učitelju najimenoitnejšega učila, t. j. načrt najbližje šolske okolice, načrt kraja, v katerem se nahaja šola z dotičnimi parcelami. Za to učilo imam v mislih kopijo katastralne mape. Ne spominjam se, da bi bil kdo pri razpravi o pričetnem zemljepisnem pouku tega učila omenjal, morda zato ne, ker je načrt šolske občine identifikoval s katastralno mapo. Meni se zdi navedeno učilo jako velike važnosti za ljudsko šolo. Ako šola uči za življenje, potem je nedvomno potrebno, da se tudi zemljepisni pouk tako uredi, da se bode učenec, zapustivši ljudsko šolo, tudi v praktičnem življenji ž njim okoristil. — Skoro vsakdo, gotovo pa vsak posestnik, ki ima tudi zemljišče, pride v položaj, da mu je rabiti mapo. In vendar kako malo, posebno kmečkih posestnikov je, ki bi se v mapi spoznali. Za to je po mojem mnenji kopija katastralne mape najvažnejše učilo za prvi zemljepisni pouk. Navaditi je vsekako otroke čitati mapo, kar jim tudi ne dela prav nobene težave, ker so konvencionelna znamenja lahko zapomniti in je teh tudi menj, kakor na sedanjih vojaških specialnih zemljevidih. Ker je otrokom kraj, kjer se nahaja šola, večinoma popolnoma znan, ga še celo ne bode treba obhoditi; tudi bi učitelju ne bilo ljubo, ako bi vodil otroke po vasi, kajti pri takem pouku bi imel preveč odraslih radovednežev, ki bi ga z raznimi šaljivimi opazkami motili pri tem poslu. Ko so se naučili učenci spoznavati mapo, pridobili so si že precej sposobnosti za umevanje in čitanje drugih zemljevidov.

*) O tem tudi profesor Orožen: Metodika zemljepisnega pouka. — Dimnik: Domoznanstvo v ljudski šoli.

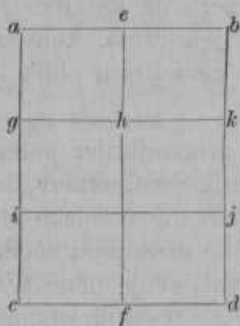
Za tem učilom pride na vrsto šolske občine načrt, na katerem se, prepotovavši vsaj nekaj šolske občine, priučuje orijentiranja, konvencionalnih znamenj, kolikor toliko tudi poznavanje zemeljskih oblik in drugo potrebno.

Ako učitelju tudi slednje omenjenega učila primanjkuje, potem mu je sploh nemogoče učence do pravega umevanja zemljevidov dovesti. Učitelj brez tega učila bode kmalu z obravnavanjem šolske občine gotov, kar je tudi samo ob sebi umevno, ker ne more pred učenci razprostrto krajevno sliko predočevati in pojasnevati svoje učne tvarine. Določivši lego posameznih vasi šolske občine, naštevši jih in omenivši, kar se mu zdi najvažnejše in prebravši dotično berilo, prešel bode k obravnavi okrajnega glavarstva poučujoč takó, kakor se je za časa svojega šolanja sam učil.

Mimogrede naj omenjam tu učil, katera bi morala imeti vsaka šola za pričetni zemljepisni pouk in sicer v tolikej velikosti, kakor so navadni stenski šolski zemljevidi. Ta učila so. 1. Očrt šolske sobe. 2. Očrt notranjih prostorov šolskega poslopja. 3. Najbližja šolska okolica, kopija katastralne mape. 4. Šolska občina in 5. Relief (pridvižni zemljevid) šolske občine ali vsaj jednega dela, katero učilo je rabiti pri pouku prej, kakor načrt šolske občine. Kot neizogibna potreba teh učil se vedno povdarja, kadar je govor o prvem zemljepisnem pouku, toda smelo rečem, da vseh navedenih učil gotovo še nobena šola nima. In kako pa naj si jih šola pridobi? Kupiti jih ni mogoče, ker jih ni nikjer dobiti! Ne preostane tedaj družega, da se učitelj mora sam poprijeti tega sicer nehvaležnega posla. Ravno posebna umetnost pač ni, si ta učila napraviti, a žalibog je vendar jako malo učiteljev, ki bi se bavili s tem poslom, akoravno jih ima mnogo prav resno voljo pripraviti svoje šoli tako učilo. In zakaj se tako malo učiteljev peča z izdelovanjem potrebnih učil sploh? Seveda pač zato ne, ker se tega niso učili tam, kjer se učitelj pripravlja za svoj poklic.

Po tem precej dolgem uvodu, kateri se mi je pa zdel potreben, preidem do reševanja svoje naloge, kako je risati načrt šolske občine, oziroma najbližje šolske okolice.

Ker nam je napraviti najpoprej kopijo najbližje šolske občine iz katastralne mape, določimo na tej, v katerem obsegu nam je to kopirati. Občinska mapa se dobi lahko pri županu, ker jo ima skoro vsaka občina. Ako bi jo pa le ne imela, dobiti je posamezne liste za nekaj krajevarjev pri mapinem arhivu v Ljubljani. Ker na teh listih niso poslopja in pota z barvami zaznamovana, dobro jih je pobarvati že zaradi pregleda, kakor tudi potrebno opisati. Vse parcele pa so s številkami natančno zaznamovane. Na mapi se tedaj omeji prostor, ki se bode kopiral, s pravokotom. Določiti je potem mero, po katerej

bode original povekšati n. pr. 1:1000. Napravi se na poseben papir mera originala in kopije. Zmeri se ab in ac in prenese na povekšano mero; ab in ac v povekšani meri se zaznamujeta na tleh v sobi s kredo, kjer potegnemo še cd in bd . Iz tega pravokota na tleh razvidimo, bode li nam določena mera ugajala ali ne, bode li treba vzeti manjše ali še večje mere. Nikakor pa ni odobrati, da bi se original dvakrat ali trikrat povekšal, ker mera kopije potem ni večkratnik od 10; take mere pa so le redkoma v porabi. Ko smo se odločili za velikost kopije in napravili transversalno mero originala in kopije, razdelimo ab in cd na dva dela in potegnemo ef , ac in bd pa na toliko delov, kolikor bode imela kopija listov, n. pr. na tri dele $ag = gi = ic$. Zmeri se potem prav natančno ag , prenese na povekšano mero in rezultat te mere na prvi list kopije, na katerem se zaznamuje pravokot $ageh$. Prvi list kopije položimo vrh drugih, nastavimo iglo na vogle prvega pravokota in prebodemo ž njo tudi druge liste, vsled česa so pravokoti na vseh listih natančno skladni. Sedaj se prične s kopiranjem, katero lahko vršimo na dva načina in sicer s kvadrati ali s pantografom. Pri prvem načinu razdelimo original na cm^2 , ali ako originala ne smemo črtati, prezorni papir (Pauspapier), ki ga po originalu razpremo in dobro pritrdimo. Istotako se razdeli kopija na kvadrate s povedano mero. Ako kopiramo v meri 1:1000, odmerimo na povečani meri 28 cm, kar znači na kopiji dolgost stranice kvadrata, ker je mera na katastralni mapi 1:2800. Pri kopiranju s kvadrati je zaradi natančnosti tudi potrebno vse kvadrate prvega lista naznamovati z iglo na drugih listih. Ta način kopiranja je silno mučen, zraven tega pa tudi nenatančen, posebno pri povekševanju; tem večja mera povekšanja, tem težavneje in tem nenatančneje delo.

Val. Burnik.

(Dalje prih.)

Listek.

Potovanje na moje prvo učiteljsko mesto.

(Dalje.)

Prva prisega! Zona preletavala mi je kost in mozek, sveta groza polnila mi je dušo, dvignjena roka pa se mi je tresla kot vejica ob vodi. Govoril sem besede glavarjave — govoril, a besede umel nobene! V besedah prisezal bil bi menda tudi, da se zapisujem vragu. Čutil pa sem, da prisezam, da hočem ravnati z mladino vselej in vsegdar kot z najdražjim biserom, ki mi ga izročata Bog in država!